

Proslava 350. obljetnice mučeništva Blaženog Marka Križevčanina

VLADIMIR PALOŠIKA
Alberta Štrige 11
HR-48260 Križevci

Stručni članak
Professional paper

Primljeno/Received: 01. 10. 2011.
Prihvaćeno/Accepted: 10. 11. 2011.

Župnik Vid (Vito) Cipriš, rodom iz Župe Marija Bistrica, za župnika u Križevce došao je iz Župe Karlovac-Hrnetić. Dana 11. kolovoza 1968. godine uveden je u službu križevačkog župnika po dekanu Franji Juršetiću, župniku u Miholcu. Po osobnoj želji, u župnu crkvu Svete Ane ušao je svečano u procesiji.

U sjećanju mi je ostala njegova nastupna propovijed u kojoj je veličao Blaženog Marka Križevčanina i slavnu povijest Križevaca. U propovijedi je najavio veliku proslavu 350. obljetnice mučeništva Blaženog Marka iduće, 1969. godine.

U svijetli lik našega sugrađanina koji je proslavio slavu rodnoga grada diljem katoličkoga svijeta, župnik Cipriš propovijed je protkao i nizom povijesnih sličica o značaju Križevaca i njegovih brojnih spomenika u kolektivnoj svijesti Hrvata.

Od toga dana, svaka nedjeljna i blagdanska propovijed župnika Cipriša bila je posvećena liku Blaženog Marka i pripravi proslave velike obljetnice njegova mučeništva. Neizostavni bili su župnikovi zazivi: »Blaženi Marko!« na koje je puk odgovarao: »Moli za nas!«

U ljetu 1969. godine, župnik uspijeva obnoviti oronulo pročelje kapelice Sv. Ladislava.

Kod Kongregacije za obrede u Rimu, župnik Cipriš ishodio je da je Sveti Marko suzaštitnik gornjogradske kapele, uz Svetog Ladislava, što se zadržalo i do danas pa govorimo o kapelici Svetog Ladislava i Svetog Marka Križevčanina, što mnogima nije poznato.

Zašto je župniku Ciprišu »zapela za oko« kapela Svetog Ladislava? Župnik je volio kulturnu

baštinu, imao je smisla za lijepo i sveto.¹ Prepoznao je vrijednost prekrasnog baroknog interijera, oltara i propovjedaonice, rad domaćih majstora. Zato je tu kapelicu odlučio počastiti imenom slavnoga mučenika ovoga grada.

Cipriševu trinaestomjesečnu pripravu proslave mučeničke smrti Blaženog Marka Križevčanina vidim kao kontinuitet dugotrajne molitve njegova prethodnika na glasu svetosti, dr. Stjepana Kranjčiča.²

1 Župnik Vito Cipriš, kako se sam potpisivao, u sali na katu izložio je ikone Bogorodice i Isusa, dva pavlinska kipa (svetice), slike, baroknu kadionicu, vječno svjetlo, relikvijare Sv. Križa i Bl. Marka Križevčanina te vrč, ampule i pladanj za svečanu liturgiju.

2 U članku Štovanje Sv. Marka Križevčanina u Križevcima u razdoblju od 1905. do 1969. godine, *Cris*, br. 1, 2010., str. 87., Željko Vegh u bilj. br. 1 navodi: »svečanost u prigodi 450. obljetnice mučeništva Bl. Marka«, a ispravno je 350. obljetnice. Nadalje, autor tvrdi: »Ne samo da su Križevčani na razne načine štovali Sv. Marka Križevčanina prije 1969. nego nije istina ni to, kao što ćemo vidjeti, da je župnik Vid Cipriš bio glavni organizator velike svečanosti održane u Križevcima 1969. godine.« Na str. 92. Vegh navodi moje svjedočanstvo o dr. S. Kranjčiču: »Bio je preteča kulta Sv. Marka Križevčanina. Zazivi Kranjčičevi bili su: „Blaženi Marko Križevčanine, moli za nas!“ Ispravljam ovdje: Kranjčić je obično zazivao: »Blaženi Marko!«, a puk je odgovarao: »Moli za nas!« Vegh me ispravno citira: »Njegov je nasljednik na tim temeljima priredio velebnu proslavu Sv. Marka kakve ni u slobodnoj

Cipriš je bio poznat u crkvenim krugovima te se na sve strane obraćao za svekoliku potporu u oragnizaciji proslave. Tome je uvelike doprinijela njegova propovjednička i govornička vještina kojom se služio u svim prigodama.

Slika 1. Proslava 350. obljetnice mučeništva Blaženog Marka Križevčanina, Križevci 7. rujna 1969. godine.

Župnik je na velebnu proslavu pozvao i goste iz Košica u Slovačkoj gdje je Blaženi Marko mučen, a pozivu su se odzvali: Jan Harčar, župnik u Krasnoj nad Hornadom, Mihajlo Klučar, svećenik u Košicama i dr. Josip Leščak, župnik u Velikom Šarišu. Njihovom je nazočnošću simbolično iskazano zajedništvo hrvatskih i slovačkih katolika, potvrđeno krvlju košičkih mučenika. Župnik Cipriš priredio je velebnu izložbu o životu Blaženog Marka Križevčanina. Izložba je bila postavljena uzduž dugog hodnika koji vodi od ulice do župnog ureda i sakristije, gdje su također bili izložci: fotografije, kopije dokumenata vezanih uz Blaženog Marka, brozjavi brojnih biskupa koji čestitaju župniku i

Hrvatskoj nije bilo.« Ali isti mi na 93. stranici stavlja u usta tvrdnju da »velikog okupljanja vjernika 1969. godine ne bi bilo da nije bilo šesnaestogodišnjeg djelovanja župnika Kranjčića.« To nije točno. Svaki od njih ima zasluge-Kranjčić za molitvu, a Cipriš za organizaciju. Kao što molitva nije bila kratkotrajna, tako niti organizacija slavlja nije bila preko noći. Nije prihvatljiva tvrdnja autora da je »veliko javno štovanje Sv. Marka Križevčanina 1969. godine« samo posljedica »otapanja« u odnosima Crkve i države, već je to i zasluga župnika Cipriša koji je kao vrstan organizator iskoristio novonastale prilike. Župnik mi je u jednom razgovoru nakon kanonizacije potvrdio da mu je razglasni uređaj posudio Stjepan Kunić, što svjedoči o njegovoj brizi i za tehničke detalje.

župljanima. Izložbu je razgledalo mnoštvo građana Križevaca te brojni hodočasnici sa svih strana.

Na zvoniku župne crkve Svete Ane, kao i kraj kapele Svetog Ladislava i Blaženog Marka, vijorila se papinska žuto-bijela zastava, dok je hrvatska trobojnica s grbom bila diskretno nalijepljena na oltarnim svijećama.

Ispred župne crkve Svete Ane bio je svečani doček kardinala Šepera, a sliku Blaženika nosili su u svečanoj procesiji novaci franjevac konventualaca sa Svetog Duha u Zagrebu.³

U vrijeme kretanja velebnе procesije i mnoštva vjernika od župne crkve Svete Ane do kapelice Svetog Ladislava i Blaženog Marka, promet je bio zaustavljen. Ne sjećam se da je itko motornim vozilom ulazio među pješake ili na bilo koji način ometao dostojanstvo ove svečanosti i njenih sudionika.

Svečanosti je posebni značaj dala nazočnost papinog najbližeg suradnika, kardinala Šepera, pročelnika Kongregacije za nauk vjere. Župnik Cipriš i na taj način želio je uzveličati ovo slavlje u čast našeg blaženog sugrađanina.

Propovijed kardinala Šepera, koji je u procesiji nosio moćnik Blaženog Marka, imala je tri poruke: »Križ-Marija-Papa.« Kardinal je govorio: »Nosimo svoj križ s Isusom. Kršćanski živjeti, znači nasljedovati Isusov život. A Isusova lika nema bez Isusova križa... Mi moramo svaki dan uzimati na sebe svoj križ. Moramo svladati zlo u sebi. Jer zlo i dobro bore se u svakom čovjeku. Stalna borba protiv zla u nama, to je naš svakidašnji križ. Ostanite vjerni Mariji. I to je danas važno. Jer ima i među katolicima onih koji žele gasiti pobožnost prema Blaženoj Djevici. Govore protiv moljenja krunice. A krunica je, ako se moli, a ne ako se ,vergla'-malo evanđelje! Hrvatski narod jedini od svih katoličkih naroda kršćanskom pozdravu: ‚Hvaljen Isus‘, dodaje ‚i Marija!‘ Ostanite vjerni Svetome Ocu papi! Blaženi Marko sa svojim drugovima mučenicima ubijen je upravo zbog toga što je bio vjeran papi. U tome je on izrazio stoljetnu vjernost hrvatskoga naroda nasljedniku apostola Petra. Papa je veza

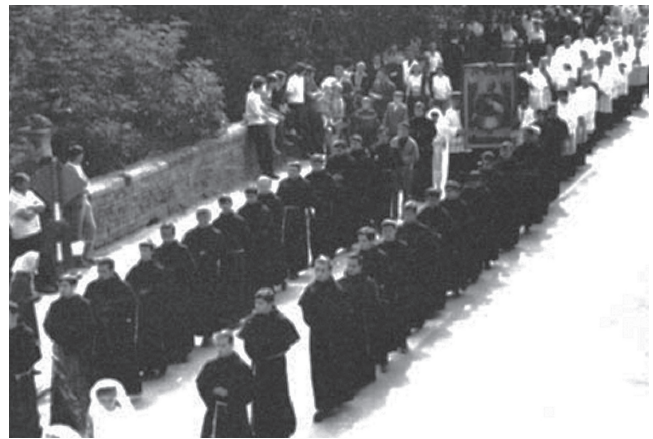
³ Župnik Ivan Žufika sliku Svetog Marka Križevčanina autora Izidora Kršnjavija iz kapele Svetog Ladislava i Svetog Marka Križevčanina darovao je Ogranku Matice hrvatske u Križevcima. Na njeno mjesto postavljena je slika sveca, rad Zorana Homena.

jedinstva Kristove Crkve. Mi znamo da je prava i jedina glava Crkve Isus Krist, ali vidljivi poglavar Crkve je nasljednik Petrov. Zašto to danas posebno naglašavamo? Zato što se upravo u naše vrijeme među nekim katolicima opaža pobuna protiv Oca. Javno, bez dovoljno poštovanja, bez sinovske obzirnosti, kritizira se njegovo naučavanje, njegove enciklike. Onda se takvi kritičari pozivaju na svetoga Pavla koji se, kako je sam napisao u jednoj svojoj poslanici, u lice usprotivio svetome Petru u jednoj stvari gdje nisu bili istoga mišljenja... A danas mnogi neodgovorno šire neko neraspoloženje, neko negodovanje prema Svetome Ocu. I to upravo danas kada se Sveti Otac zdušno trudi-ja to mogu reći. Ja sam kvalificiran da to kažem; jer živim u njegovoj blizini-da kao ponizni sluga Vatikanskoga koncila provodi ono što je Vatikanski koncil zaključio... Ja sam više puta bio preneražen nad poniznošću Svetoga Oca Pavla VI. Tim više što smo često preneraženi nad onima koji šire neraspoloženje protiv njega...« rekao je pročelnik Kongregacije za nauk vjere, kardinal dr. Franjo Šeper.

U popodnevrim satima, za vrijeme ručka u župnom dvoru, prema pisanju Glasa Koncila, bile su razmijenjene zdravice. Mons. Franjo Kuharić, ap. administrator Zagrebačke nadbiskupije, pozdravio je dosadašnjega nadbiskupa, kardinala Šepera, ovim riječima:

»Dragi Uzorit! Vi znate što je Zagrebačka nadbiskupija, znate situaciju u našoj domovini, znate u kakvim mi okolnostima živimo, vjerujemo, nadamo se-a nastojat ćemo i ljubiti. Vi ste ovdje uvijek kod kuće. Ja znam da je vaše srce u Hrvatskoj, u Zagrebu. Visoki položaj koji Vas je pravno odijelio od Vaše nadbiskupije nije Vas od nje rastavio, nego Vas je još jače utkao u nju. Jer oni koji su na visokim položajima moraju se još dublje spustiti u Božji narod, da bi ga svojim autoritetom, svojom riječju, svojom molitvom i patnjom sve više okupljali, da bi ga sačuvali u jedinstvu i u ljubavi. Hvala Vam za sve ono što ste, dok ste nam bili ordinarij, učinili za ovu obitelj. Hvala Vam i za buduću zaštitu koju ćemo u Vama naći. Povezuje nas sve molitva, povezuje nas ista vjera. Nastojat ćemo tu vjeru doista čuvati i nastojat ćemo što dublje otkrivati njezino bogatstvo, da ga provodimo u život. Jer danas se ne radi o tome da bi se mijenjalo vjerovanje, nego

se mora mijenjati čovjek da živi evanđelje. Pozdravljam sve vas, draga braćo svećenici. Svi smo mi kako kaže Koncil, jedan prezbiterij. Svi smo mi utkani u jedno Kristovo svećeništvo. Svi smo mi Isusu Kristu odgovorni za njegovu Crkvu koja je izrasla iz njegove krvi, zalivena kroz svu povijest krvlju mučenika.

Slika 2. Proslava 350. obljetnice mučeništva Blaženog Marka Križevčanina, Križevci 7. rujna 1969. godine.

Dok nas je ovdje okupila uspomena na jednog mučenika-a mučeništvo je najveće svjedočanstvo vjere-sjetimo se i svih mučenika Crkve Božje u našem narodu, sve do najnovijih vremena. Baš ti mučenici zalag su nade da će po njihovoj žrtvi, po njihovoj ljubavi Bog dati svojoj Crkvi milost da prebrodi krize i da-ponovno ojačana, pomlađena i posvećena-kroči kroz povijest čovječanstva i u čovječanstvu, prema svome Eshatonu. Zato neka i nas sve obuhvati duh mučeništva, da budemo pripravnici i cijenom života plaćati vjernost Isusu Kristu i njegovoj Crkvi i onome kojega je Isus Krist postavio u Crkvi kao vidljivi znak i njezina jedinstva i njezine istine i njezine ljubavi, a to je papa.«

Kako nas izvješćuje Glas Koncila, župnik Cipriš pozdravio je bivšeg i novog ordinarija Zagrebačke nadbiskupije, nadbiskupa Šepera i biskupa Kuharića. Govoreći glavaru Svete kongregacije za nauk vjere, velikom čuvaru katoličkog pravovjerja, vlč. Cipriš naglasio je kako se koncilski obnova u našoj zemlji provodi bez lijevih zastranjivanja.

»Kod nas nije novo vrijeme nastupilo u lošem smislu. Prihvaćamo samo novost obnove. Sve što

nam dolazi iz svijeta primamo kroz neprevarljivi filter Učiteljstva.« Župnik je pohvalio kardinala što se odrekao službe zagrebačkog nadbiskupa: »Tom svetom abdikacijom postali ste još više naš, jer ste postali više papin, katolički i rimski.«

Govoreći mons. Kuhariću, vlč. Cipriš je, izražavajući misli svih prisutnih, izjavio da je svećenstvo uz njega kao što je on uz papu. Naglasio je i poznatu čvrstoću karaktera, duboku pobožnost i rodoljublje novog poglavara Zagrebačke nadbiskupije te završio parafrazirajući poznatu latinsku rečenicu: »Ubi Franciscus ibi Ecclesia et nostra patria Croatia!-Gdje je Franjo, ondje je Crkva i naša domovina Hrvatska!«

»Tužni smo zbog titule, ali smo sretni zbog osobe!« rekao je još Cipriš, ističući kako zagrebački, a uz njega i sav hrvatski kler, nije zadovoljan rješenjem kojim se središte Crkve među Hrvatima na neodređeno vrijeme ostavlja bez nadbiskupa. U isto vrijeme svećenici su sretni što im, makar bez titule, stoji na čelu mons. Kuharić i žele da on bude što prije imenovan nadbiskupom.

Prema izviješću Glas Koncila, nakon župnika Cipriša govorili su nazočni slovački svećenici.

U poslijepodnevnom satima u Velikoj dvorani Doma kulture, danas Hrvatskog doma, salezijanski klerici izveli su dramsku kroniku »Posuđivači očiju« u dva čina (pet slika) katoličkog književnika Hrvošlava Bana o životu Blaženog Marka Križevčanina. Dvorana je bila dupkom puna. Bilo je neobično prvi put u toj dvorani nazočiti vjerskoj priredbi, uz brojno svećenstvo i časne sestre.

Navečer su u dvorištu biskupskoga dvora mladi iz VIS-a »Veritas« održali koncert duhovnih šansona, što je posebno oduševilo mladež.

Eto, to je samo dio onoga što se toga svečanog i sunčanog nedjeljnog dana, 7. rujna 1969. godine, događalo u Križevcima, po zamisli župnika Vite Cipriša.⁴ Taj dan ostao je dan za pamćenje.

4 Župnik Vid (Vito) Cipriš rodio se 6. veljače 1918. godini u Podgorju u Župi Majke Božje Bistričke. U Zagrebu je počeo pohađati II. klasičnu gimnaziju, a potom je prešao u Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju, položivši 1937. godine ispit zrelosti. Teologiju je studirao u Zagrebu i Rimu. Kasnije je predavao fiziku, kemiju i glazbu. Kao mladi bogoslov 1945. godine uhićen je i osuđen na robiju u Staroj Gradiški. Tako je dijelio okrutnu sudbi-

»Vidimus et admirati sumus-Vidjesmo i zavidismo se!«

nu mnogih biskupa, svećenika, bogoslova i laika sve do 1951. godine. Za svećenika je zaređen 1952. godine. Prvu službu kapelana obavljao je u rodnoj župi. Na upravljanje mu je 1958. godine povjerena Župa Hrnetić u Karlovcu. U Križevce za župnika dolazi 1968. godine, a 1981. obavlja svoju zadnju župničku službu u Župi Sv. Petra u Zagrebu. Župnik Vid (Vito) Cipriš umirovljen je 1988. godine. Objavio je dvije zbirke pjesama: »Moja suza« i »Jesenske staze.« Prema vlastitom zapisu u župnoj spomenici, poznao je »više europskih jezika.« Bio je delegat križevačkog i cirkvenskog dekanata kod Biskupske konferencije 1971. godine. Delegatom na zasjedanju delegata Europskih svećeničkih vijeća u Švicarskoj imenovan je 1979. godine. Prigodom proslave 200. obljetnice Križevačke eparhije bio je izaslanik zagrebačkog nadbiskupa. Rado iznosim neke zgodice i anegdote koje su mi ostale u sjećanju, a pomažu razumjeti lik župnika Vite Cipriša i vrijeme u kojem je djelovao. Vito Cipriš bio je punašan gospodin, uredno šišane sijede kose i lijepoga tena, laganog hoda, nikad u žurbi. Ubrzo po dolasku u Križevce, počeo je s uređenjem prizemlja župnog dvora koje je zatvorio za »Nikodeme«, a stan do sakristije oslobodio od stanara i preuredio za župni ured. Prostorije na katu postadoše nedostupne vjernicima pa ih prozvaše »gornjim odajama.« Krajem srpnja 1970. godine posjetio sam župnika s prijateljem Josipom Baštekom koji je tada radio u Švicarskoj. Župnik nas je proveo kroz »gornje odaje«, interesirajući se za mogućnost umnažanja brošure o Blaženom Marku u Hrvatskoj katoličkoj misiji. Bio je to moj prvi i jedini gostinjski pohod ovim prostorima poslije dr. Stjepana Kranjčića! Župnik je kapelanu Marijanu Rodiću nabavio bicikl za prijevoz do Erdovca gdje je držao vjeronauk i služio misu jer nije imao motorno vozilo. Predvečer je rado šetao u reverendi s brevijarom u ruci ispred župne crkve i bivšeg pavlinskog samostana pa smo tu šetnicu nazvali »Vitina pista.« Prepričavalo se u šali kako je na svećeničkim susretima župnik svoje govore započinjao riječima: »Kad sam bio u Rimu i govorio na Radio Vatikanu...« Na sprovodima i na blagdan Svih svetih uobičajenu molitvu izgovarao je u ovom obliku: »Pomolimo se za onoga koji će prvi između vas umrijeti« (istaknuo V. P.). Uz sve spomenuto, župnik Vito Cipriš ostaje zapamćen kao veliki promicatelj štovanja Sv. Marka Križevčanina. Nakon velikog slavlja 1969. godine, svake nedjelje u 17 sati služio je misu u kapelici Sveca. Na župnikov poziv misno slavljem predvodio je 1970. godine nadbiskup Kuharić, a propovijedao biskup dr. Mijo Škvorc. Župnik je u Koruškoj 1971. godine organizirao Pokrajinski marijanski kongres o blagdanu Sv. Marka koji je predvodio nadbiskup Kuharić. Što je danas ostalo od kulta Sv. Marka u Križevcima? Ostala je fra Dudina molitva košičkim mučenicima, kapela u Gornjem gradu i nova župa u Koruškoj te dva blagdana sveca: 2. srpnja i 7. rujna. »Razdijeliše među se haljine moje, za odjeću moju bacije kocku.« (Iv. 19, 24)

Summary

350th anniversary of martyrdom of Blessed Marko Križevčanin

Keywords: St. Marko Križevčanin, 350th anniversary, martyrdom, Križevci, St Ana, Cardinal Šeper

In his inaugural sermon the Parish priest Cipriš wove a lot of historic images about Križevci and its numerous monuments kept in Croatian collective memory. He then announced the 350th anniversary of the martyrdom of the blessed Marko Križevčanin which was to be held in the following year, 1969. The Reverend obtained permission from the Sacred Congregation of Rites in Rome to proclaim St Marko co-patron of the upper town chapel along with St Ladislav. The full

official name of the location is the Chapel of St Ladislav and St Marko Križevčanin, which is not widely known.

The Reverend Cipriš was fond of cultural heritage and had a sense of the sacred and beautiful. He recognized the value of a wonderful baroque interior (the altar and the pulpit), all work of domestic masters and for this reason he decided to honour the chapel with the name of the famous martyr.

The celebration was made special by the presence of the Pope's closest associate, Cardinal Šeper, who was at the time the head of the Congregation for the Doctrine of the Faith. By inviting the Cardinal, the Reverend Cipriš wanted to pay high honour to our blessed fellow-townsmen. A celebration compared to this one held in 1969 has not been seen since, not even for two decades of Croatia's independence.